

Totto

Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry.

Totto-nimi ja sen taivutus

Yhdistyksen johtokunnan kokous 11.12.2017
Pöytäkirjan kohta 10

Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:n piirissä on esitetty mielipide, jonka yhdistyksen nimessä olevaa *Totto* tulisi taivuttaa astevaihtelun ulkopuolella silloin, kun sana esiintyy yksin eli asussa *Totto* : *Totton* : *Tottolla* jne.

1) Nimen taustaa ja rakenne

Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry on perustettu 15.9.1951. Perustamisen taustaa on käsitellyt Matti Perunka *Totto I* -numerossa 1952 (s. 5–8). Artikkelissaan Perunka kertoo nimen sekä sen antamisen perusteita että nimeksi valitun *totto*-sanan historiaa. Hän kertoo, että sanan merkitystä on perustamisen yhteydessä kysytty Suomen Akatemian kielitoimistolta, jonka vastauksessa todettiin, että sanalla on merkitys 'tuli'. Perunka pitää nimeä myös vertauskuvallisena yhdistyksen nimeksi.

Perustetun yhdistyksen nimeksi tuli *Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry*. Nimessä yleisnimi eli appelliatiivi *totto* siirtyi osaksi erisnimeä eli *propria*. Tuossa nimessä sitä voidaan pitää varsinaisena päänimenä, jolle *Kotiseutuyhdistys* ja *Rovaniemen* ovat selittäviä ja rajaavia määritteitä. Mahdollisena voisi pitää, että nimeksi olisi tullut vain Rovaniemen kotiseutuyhdistys. *Totto*-nimen käyttöönotto ennakoi sitä, että nimeä voidaan käyttää myös yksin, ilman määritteitä.

2) Sanakirjatiedot

Nykykielen sanakirjoissa *totto*-sana on Nykysuomen sanakirjassa (1951) s. v. *totto*. Siellä sen taivutusmallisanaksi annetaan *katto*, jonka taivutustyyppi on numero 1, ja hakusanan jälkeen tähti* osoittaa, että sana taipuu *tt* : *t* -astevaihtelussa, siis *totto* : *totton* : *totolla*, *totolta* jne. Taivutettuina vahva-asteisia muotoja ovat *tottona* (essiivi) ja *tottoon* (illatiivi).

Koska sana on harvinainen, se on jätetty pois myöhemmistä sanakirjoista, esim. 1980 ilmestyneestä Kielitoimiston sanakirjasta.

3) *Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:n* nimen käyttö

Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:n nimeä on alusta alkaen käytetty ja käytetään eri tavoin. Nämä tavat voidaan kuvata seuraavasti.

- 1) *Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:ssä*. – *Totto* jää taivuttamatta, koska päätte on rekisteröinnistä kertovassa lyhenteessä. Lyhenne on aikaisemmin ollut myös muotoa *r.y.*, mutta nykyisin ilman pisteitä. Tällaista kokonaista nimeä käytetään esimerkiksi asiakirjoissa.

- 2) *Totto ry*:ssä. *Totto* jää taivuttamatta, koska pääte tulee rekisteröinnistä kertovaan lyhenteeseen. Tätä nimiasua käytetään yleensä silloin, kun halutaan osoittaa, että kyseessä on rekisteröity yhdistys.
- 3) *Kotiseutuyhdistys Totossa*. Kyseessä on lyhempi nimimuoto, jossa paikkakunta ja lyhenne jäävät pois. Tässä *Totto*-nimi taipuu astevaihtelussa.
- 4) *Totto* : *Toton* : *Tottoa*, *Totossa*, *Totolla* jne. Sana taipuu astevaihtelussa silloin, kun sijamuoto sitä vaatii. Vahva aste olisi esimerkiksi lauseissa: ”*Asiassa on oltu yhteydessä Tottoon.*” tai ”*Tottona asiaan ei ole otettu kantaa.*”

Useimmiten on kyseessä on tietynlainen sisäpiirin kielenkäyttö. Nimeä tällaisenaan käytetään silloin, kun yleensä puhutaan yhdistyksestä, esim. kotisivuilla.

4. Käyttöesimerkkejä

Yleisnimestä erisnimeksi otettu *totto*-sana ei ole muuttanut sen merkitystä eikä taivutusta: erisnimeä taivutetaan samoin kuin vastaavaa yleisnimeä, koska kyseessä on sama merkitys.

Edellä olevan 3. ja 4 kohdan *Totto*-nimen astevaihtelullista käyttöä olisi tietenkin mahdollisista selvittää yhdistyksen arkistojen ja *Totto*-julkaisujen teksteistä. Yhtenä esimerkkinä otan seuraavassa esille satunnaisotantana esimerkit *Totto V*:n numerosta (1961), joka on samalla yhdistyksen 10-vuotisnumero:

Kaupunginjohtaja Lauri Kaijalaisen tervehdys: *Toton* (5 heikkoasteista muotoa, s. 5)

Puheenjohtaja Antti Ruokanen: 10 vuotta kotiseututyötä Rovaniemellä: *Toton* (7 heikkoasteista muotoa, joista 2 kuvateksteissä) (s. 8–17)

Nämä esimerkit osoittavat, että *Totto*-nimeä on alusta alkaen käytetty astevaihtelun mukaan taipuvana.

Arvioni mukaan nykyisen *Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry*:n jäsenet taivuttavat yksinään käytettävää *Totto*-nimeä astevaihtelussa. Nykyisen johtokunnan jäsenistä muutamat ovat jo toisen polven tottolaisia. Heidän kantansa voinee asian vielä vahvistaa.

Omat havaintoni nimen taivutuksesta ovat astevaihtelulliset. Tosin olen muutamia kertoja kuullut myös taivutusta *Totto* : *Toton* : *Tottolle* eli astevaihtelun ulkopuolella.

5) Mieli-pide taivutuksen muuttamisesta

Yhdistyksen piirissä on tullut esille mieli-pide, jonka *Totto*-nimen taivutus tulisi siirtää astevaihtelun ulkopuolelle, siis muotoon *Totto* : *Toton* : *Tottolla* jne. Mieli-piteen perusteena on se, että astevaihtelullinen muoto tekee siitä samanlaisen kuin *toto* : *toton* (*Toto* : *Toton*) eli veikkausjärjestelmän nimen mukaisen. Tämä nimi on astevaihtelun ulkopuolella.

6) Loppupäätelmä ja päätösesitys

Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:n nimeä *Totto* on alusta alkaen taivutettu sanan taivutustyyppin mukaan astevaihtelussa, *Totto* : *Toton* : *Totossa* jne. Tämä on lähes

70 vuoden mittainen vakiintunut käytäntö, jonka muuttamiselle ei ole perusteita. Yhdistyksen tulee sitoutua perinteeseen myös omassa nimessään. Jokin uusi suositus aiheuttaisi vain hämmennystä ja sekaannusta.

Tätä vakiintunutta, sanan taivutustyyppin, mukaista kantaa tukee myös Kotimaisten kielten keskuksen Kielitoimiston 6.11.2017 antama vastaus taivutuskysymykseen (LIITE 1).

Astevaihtelulliset esimerkit tulevat esille myös Kotimaisten kielten keskuksen Suomen murteiden sanakirjan arkiston ja Nimiarkiston tiedoissa.

Edellä olevan perusteella esitän, että *Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry* jatkaa nimensä taivutuksessa vakiintunutta käyttöä eli taivuttaa *Totto*-nimeä asevaihtelussa silloin, kun nimeä käytetään yksin.

Kunnoittavasti
Marketta Harju-Autti
Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry
johtokunnan jäsen, viestintätoimikunnan puheenjohtaja
suomen kielen lehtori, emerita

Johtokunnan päätös

Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:n johtokunta hyväksyi esityksen mukaisen päätöksen taivuttaa *Totto*-nimeä vakiintuneen käytännön mukaan astevaihtelussa silloin, kun nimi esiintyy yksin ilman rekisteröintilyhennettä. Edelleen johtokunta suosittaa käyttämään koko nimeä asiakirjoissa ja tiedotteissa.

LIITE 1

Helsingissä 6.11.2017

Marketta Harju-Autti
 Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry
 Viite: puhelinkeskustelu 6.11.2017

Totto-nimen taivutus

Hyvä Marketta Harju-Autti

Keskustelimme Kielitoimiston neuvontapuhelimessa *totto*-sanon taivutuksesta. Tässä joitakin näkökulmia vielä kirjallisena.

Hakusana *totto* sisältyy Nykysuomen sanakirjaan (ilm. 1951–61), jossa sitä luonnehditaan lyhenteellä *hist. eli 'historiassa'*. Nykysuomen sanakirja sisältää paljon nykyisin käytöstä jäänyttä tai harvinaista sanastoa, joka on jätetty pois nykyisistä laajoista yleiskielen sanakirjoista eli Kotimaisten kielten keskuksen laatimasta Kielitoimiston sanakirjasta (ilm. ensimmäisen kerran 2004) eikä sen edeltäjästä Suomen kielen perussanakirjasta (1990–1994).

Nykysuomen sanakirjan mukaan *totto*-sanaa taivutetaan kuten muitakin vastaaventyypisiä sanoja eli *tt* vaihtelee *t*:n kanssa: *hattu, hatun, hattua, hatulle; lotto, loton, lottoa, lotossa* jne. Tämä taivutustapa on kaikille ymmärrettävä ja yleiskielen mukainen.

Totto on alkuaan yleissana, mutta yhdistyksen nimessä sitä on alettu käyttää erisnimenä. Tämä ei vaikuta sanan taivutukseen. Suomen kielessä myös erisnimet taipuvat kielen perussääntöjen mukaisesti, esim. *Sampo : Sammon, Marimekko : Marimekon, lomakeskus Lippo : Lupon*, (mainostoimisto) *Taivas : Taivaan*. Poikkeava taivutustapa aiheuttaa kielenkäyttäjille sekaannusta ja vaikeuttaa nimen käyttöä. Se lisää myös yrityksen tai yhteisön tiedotustarvetta, kun nimen toivotusta käytöstä on annettava erikseen ohjeita.

Totto-sanon poikkeavaa taivutusta on perusteltu sillä, että muoto *toton* lankeaa yhteen *toto*-sanon taivutusmuodon kanssa. Tällainen ns. homonymia on kielessä tavallista, esim. *kuusi* = 'havupuu' tai 'lukumäärän ilmaus', *satamasta* = *satama + sta* ja *sata(a) + -masta*, *ravista* = *ravistaa*-verbin muoto tai *ravi*-sanon muoto. Käytännössä homonymia ei haittaa ilmausten ymmärrettävyyttä, sillä ympäröivä tekstiyhteys tekee lähes aina väärät tulkinnat mahdottomiksi.

Yleisen ymmärrettävyyden ja nimen käytön ongelmattomuuden kannalta on suositeltavaa käyttää *totto*-sanasta normaalia taivutustapaa eli taivuttaa sitä astevaihtelun mukaisesti, siis *Totto, Toton, Tottoon, Totolla*.

Terveisin

Sari Maamies
 Kielitoimisto
 Kotimaisten kielten keskus

